

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

28. juli 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — socialpolitik — direktiv 2000/78/EF — ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv — artikel 3, stk. 1, litra a) — direktiv 2006/54/EF — lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv — artikel 14, stk. 1, litra a) — anvendelsesområde — begrebet »adgang til lønnet beskæftigelse, udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed og erhvervsmæssig beskæftigelse« — indgivelse af en ansøgning om ansættelse med henblik på at opnå formel status som ansøger alene for at kunne kræve erstatning på grund af forskelsbehandling — misbrug af rettighed«

I sag C-423/15,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager, Tyskland) ved afgørelse af 18. juni 2015, indgået til Domstolen den 31. juli 2015, i sagen

Nils-Johannes Kratzer

mod

R+V Allgemeine Versicherung AG,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, R. Silva de Lapuerta (refererende dommer), og dommerne A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C.G. Fernlund og S. Rodin,

generaladvokat: M. Wathelet

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Nils-Johannes Kratzer, som selvmøder
- R+V Allgemeine Versicherung AG ved Rechtsanwalt B. Göpfert
- den tyske regering ved T. Henze og A. Lippstreu, som befuldmægtigede

* Processprog: tysk.

- Det Forenede Kongeriges regering ved M. Holt, som befuldmægtiget, bistået af barrister K. Apps
- Europa-Kommissionen ved M. Kellerbauer og D. Martin, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT 2000, L 303, s. 16), og af artikel 14, stk. 1, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (EUT 2006, L 204, s. 23).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Nils-Johannes Kratzer og R+V Allgemeine Versicherung AG (herefter »R+V«) vedrørende Nils-Johannes Kratzers påstande om erstatning, godtgørelse for økonomisk tab og nedlæggelse af forbud med den begrundelse, at han har været udsat for forskelsbehandling på grund af alder og køn, henset til, at R+V afslog hans ansøgning til en stilling, der havde været genstand for et stillingsopslag.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 2000/78

- 3 Artikel 1 i direktiv 2000/78 bestemmer:

»Formålet med dette direktiv er, med henblik på at gennemføre princippet om ligebehandling i medlemsstaterne, at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

- 4 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Inden for rammerne af Fællesskabets beføjelser finder dette direktiv anvendelse både i den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, på alle personer for så vidt angår:

- a) vilkårene for adgang til lønnet beskæftigelse, udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed og erhvervsmæssig beskæftigelse, herunder udvælgelseskriterier og ansættelsesvilkår, uanset branche og uanset niveau i erhvervshierarkiet, herunder i henseende til forfremmelse

[...]«

5 Nævnte direktivs artikel 17 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, hvilke sanktioner der skal anvendes ved overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget til gennemførelse af dette direktiv, og tager alle nødvendige skridt til at sikre deres iværksættelse. Sanktionerne, der kan indebære, at der ydes ofret skadeserstatning, skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning. [...]«

Direktiv 2006/54

6 Artikel 1 i direktiv 2006/54 fastsætter:

»Dette direktiv har til formål at sikre gennemførelsen af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv.

I det øjemed indeholder det bestemmelser til gennemførelse af princippet om ligebehandling for så vidt angår:

a) adgang til beskæftigelse, herunder forfremmelse, og til erhvervsuddannelse

[...]«

7 Dette direktivs artikel 14, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Der må i den offentlige eller den private sektor, herunder offentlige organer, ikke finde direkte eller indirekte forskelsbehandling sted på grund af køn, for så vidt angår:

a) vilkårene for adgang til lønnet beskæftigelse, udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed og erhvervsmæssig beskæftigelse, herunder udvælgelseskriterier og ansættelsesvilkår, uanset branche og uanset niveau i erhvervshierarkiet, herunder i henseende til forfremmelse

[...]«

8 Det nævnte direktivs artikel 18 er affattet således:

»Medlemsstaterne indfører i deres nationale retsorden de nødvendige bestemmelser for at sikre en reel og effektiv erstatning eller godtgørelse efter medlemsstatens afgørelse for tab og skader, der er påført en person som følge af forskelsbehandling på grundlag af køn, således at det har en præventiv virkning og står i et rimeligt forhold til det tab, den pågældende har lidt. [...]«

9 Samme direktivs artikel 25 fastsætter:

»Medlemsstaterne fastsætter de sanktioner, der skal anvendes ved overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i henhold til dette direktiv, og træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at sanktionerne bliver anvendt. Sanktionerne, der kan omfatte udbetaling af erstatning til ofret, skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning. [...]«

Tysk ret

10 § 1 i Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (ligebehandlingsloven) af 14. august 2006 (BGBl. 2006 I, s. 1897), i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »AGG«), bestemmer:

»Denne lov har til formål at forhindre eller afskaffe enhver forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, køn, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

11 AGG's § 2, stk. 1, bestemmer:

»Forskelsbehandling som følge af en af de grunde, der er nævnt i § 1, er forbudt efter denne lov for så vidt angår:

1. vilkårene for adgang til lønnet beskæftigelse, udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed og erhvervsmæssig beskæftigelse, herunder udvælgelseskriterier og ansættelsesvilkår, uanset branche og uanset niveau i erhvervshierarkiet, herunder i henseende til fremmelse

[...]«

12 AGG's § 6, stk. 1, bestemmer:

»I henhold til nærværende lov anses følgende som ansatte:

1. ansatte i lønnet beskæftigelse

[...]

I henhold til nærværende lov anses som ansatte også personer, der er ansøgere til en stilling, og personer, hvis ansættelsesforhold er ophørt.«

13 AGG's § 7, stk. 1, bestemmer:

»Arbejdstagere må ikke forskelsbehandles på grund af en af de i § 1 nævnte grunde. Dette gælder også, når den person, der udøver forskelsbehandlingen, blot antager, at der foreligger en af de i § 1 nævnte grunde i forbindelse med forskelsbehandlingen.«

14 AGG's § 15, stk. 1 og 2, har følgende ordlyd:

»1. Ved tilsidesættelse af forbuddet mod forskelsbehandling skal arbejdsgiveren erstatte den forvoldte skade. Dette gælder ikke, såfremt arbejdsgiveren ikke er ansvarlig for tilsidesættelsen.

2. Arbejdstageren kan kræve en passende økonomisk godtgørelse for en ikke-økonomisk skade. Såfremt der ikke sker ansættelse, kan godtgørelsen ikke overstige tre månedslønninger, hvis arbejdstageren heller ikke ville være blevet ansat i tilfælde af en ikke-diskriminerende udvælgelsesprocedure.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

15 I marts 2009 offentliggjorde R+V et stillingsopslag vedrørende trainee-stillinger rettet til universitetsuddannede inden for områderne økonomi, økonomisk matematik, økonomisk informatik og jura.

16 Kvalifikationskravene ifølge stillingsopslaget var en meget god universitetseksamen inden for en af de pågældende discipliner, der var afsluttet inden for det seneste år eller ville blive afsluttet inden for de kommende måneder, samt kvalificeret, erhvervsorienteret praktisk erfaring, opnået f.eks. ved uddannelse, praktikophold eller studiejob. For ansøgninger inden for det juridiske område krævedes desuden, at to juridiske statseksaminer var bestået, og at der forelå et tilvalgsfag i »arbejdsret« eller medicinsk viden.

- 17 Nils-Johannes Kratzer indgav sin ansøgning til en trainee-stilling på juraområdet og fremhævede, at han ikke alene opfyldte alle kriterierne i stillingsopslaget, men at han som advokat og tidligere leder i et forsikringselskab havde ledelseserfaring og var vant til at tage ansvar og arbejde selvstændigt. Han oplyste endvidere, at han var under videreuddannelse med henblik på at blive advokat med speciale i arbejdsret, og at han på grund af sin fars død var beskæftiget med en omfattende medicinalretlig sag og derfor havde stor erfaring på dette område.
- 18 Den 19. april 2009 afslog R+V Nils-Johannes Kratzers ansøgning og oplyste, at man ikke aktuelt kunne tilbyde ham ansættelse.
- 19 Den 11. juni 2009 fremsendte Nils-Johannes Kratzer en skriftlig klage til R+V med krav om erstatning på 14 000 EUR for forskelsbehandling på grund af alder.
- 20 R+V indkaldte herefter i begyndelsen af juli måned 2009 Nils-Johannes Kratzer til en samtale med personalechefen, idet det præciseredes, at afslaget på hans ansøgning var foregået automatisk og ikke svarede til virksomhedens intentioner.
- 21 Nils-Johannes Kratzer afslog indbydelsen og foreslog en drøftelse af hans fremtid hos R+V efter opfyldelsen af erstatningskravet.
- 22 Han anlagde et erstatningssøgsmål ved Arbeitsgericht Wiesbaden (arbejdsretten i Wiesbaden, Tyskland) med krav om 14 000 EUR for forskelsbehandling på grundlag af alder. Da Nils-Johannes Kratzer efterfølgende erfarede, at R+V havde besat de fire pågældende trainee-stillinger alene med kvinder, selv om de mere end 60 ansøgninger til disse stillinger var fordelt næsten ligeligt mellem mænd og kvinder, nedlagde han en yderligere påstand om erstatning på 3 500 EUR for forskelsbehandling på grundlag af køn.
- 23 Efter at Arbeitsgericht Wiesbaden (arbejdsretten i Wiesbaden) havde frifundet R+V, iværksatte Nils-Johannes Kratzer appel til prøvelse af denne frifindelsesafgørelse ved Hessisches Landesarbeitsgericht (regional appeldomstol i arbejdsretlige sager i Hessen, Tyskland), der forkastede Nils-Johannes Kratzers appel.
- 24 Derefter iværksatte Nils-Johannes Kratzer »revisionsanke« ved den forelæggende ret.
- 25 På denne baggrund har Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager, Tyskland) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 3, stk. 1, litra a), i [direktiv 2000/78] og artikel 14, stk. 1, litra a), i [direktiv 2006/54] fortolkes således, at også en person, af hvis ansøgning det fremgår, at han ikke ønsker at opnå ansættelse og beskæftigelse, men kun at opnå status som ansøger med henblik på at kunne gøre erstatningskrav gældende, søger »adgang til lønnet beskæftigelse [...] og erhvervsmæssig beskæftigelse«?

2) Såfremt spørgsmål 1) besvares bekræftende:

Kan en situation, hvor status som ansøger ikke er opnået med henblik på ansættelse og beskæftigelse, men med henblik på at gøre erstatningskrav gældende, efter EU-retten bedømmes som retsmisbrug?»

Om de præjudicielle spørgsmål

- 26 Med sine spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 2000/78 og artikel 14, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at en situation, hvorved en person med indgivelsen af sin ansøgning til en stilling

ikke ønsker at opnå denne stilling, men udelukkende en formel status som ansøger alene med det formål at kræve erstatning, henhører under begrebet »adgang til lønnet beskæftigelse [...] og erhvervsmæssig beskæftigelse« som omhandlet i disse bestemmelser, og om en sådan situation i henhold til EU-retten kan betegnes som retsmisbrug.

- 27 Det bemærkes, at det ifølge Domstolens faste praksis, hvorefter det inden for rammerne af den præjudicielle procedure i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder (jf. bl.a. dom af 25.10.2012, Rintisch, C-553/11, EU:C:2012:671, præmis 15). I denne forbindelse har Domstolen alene kompetence til at udtale sig om fortolkningen eller gyldigheden af EU-retten med hensyn til de faktiske og retlige omstændigheder, som de er beskrevet af den forelæggende ret, med henblik på at give denne de relevante elementer til at afgøre den tvist, som verserer for den (jf. bl.a. dom af 9.11.2006, Chateignier, C-346/05, EU:C:2006:711, præmis 22).
- 28 Det er følgelig på grundlag af de faktiske elementer, som Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager) har oplyst i forelæggelsesafgørelsen, at de af denne ret forelagte spørgsmål skal besvares.
- 29 I denne henseende fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at tvisten i hovedsagen er karakteriseret ved den omstændighed, at Nils-Johannes Kratzer har indgivet en ansøgning til en trainee-stilling hos R+V ikke med henblik på at opnå ansættelse i denne stilling, men alene for at opnå formel status som ansøger, kun med det formål at kræve erstatning på grundlag af direktiv 2000/78 og direktiv 2006/54.
- 30 En faktuel situation med de karakteristika, der er blevet beskrevet i forelæggelsesafgørelsen, henhører i princippet ikke under anvendelsesområdet for direktiv 2000/78 og direktiv 2006/54.
- 31 Det bemærkes nemlig, at disse direktiver ifølge selve ordlyden af deres titler vedrører området for beskæftigelse og erhverv.
- 32 I denne henseende bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at det såvel af direktiv 2000/78's titel og præambel som af dets indhold og formål fremgår, at det tilsigter at fastlægge en generel ramme med henblik på at sikre enhver person ligebehandling »med hensyn til beskæftigelse og erhverv«, idet vedkommende tildeles en effektiv beskyttelse mod forskelsbehandling af en af de i artikel 1 anførte grunde, herunder alder (jf. bl.a. dom af 16.10.2007, Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, præmis 42, af 13.9.2011, Prigge m.fl., C-447/09, EU:C:2011:573, præmis 39, og af 13.11.2014, Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, præmis 28).
- 33 For så vidt angår direktiv 2006/54 har dette i henhold til artikel 1, stk. 1, til formål at sikre gennemførelsen af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv.
- 34 Det følger navnlig af artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 2000/78 og af artikel 1, stk. 2, litra a), og artikel 14, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/54, at disse direktiver finder anvendelse på en person, der søger arbejde, herunder for så vidt angår udvælgelseskriterierne og ansættelsesvilkårene for dette arbejde (jf. dom af 19.4.2012, Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, præmis 33).
- 35 En person, der indgiver sin ansøgning til en stilling på de betingelser, der er beskrevet i denne doms præmis 29, søger imidlertid åbenlyst ikke at opnå ansættelse i den stilling, som ansøgningen formelt vedrører. Denne person kan derfor ikke påberåbe sig den beskyttelse, som direktiv 2000/78 og direktiv 2006/54 giver. En modsatrettet fortolkning ville være uforenelig med det formål, der forfølges med disse direktiver, der består i at sikre enhver person ligebehandling »i forbindelse med beskæftigelse og erhverv« ved at yde den pågældende en effektiv beskyttelse mod visse former for forskelsbehandling, herunder for så vidt angår »adgang til beskæftigelse«.

- 36 Desuden kan en sådan person ikke under disse betingelser anses for at være »offer« som omhandlet i artikel 17 i direktiv 2000/78 og artikel 25 i direktiv 2006/54 eller en »person«, der er blevet påført »tab og skader«, som omhandlet i artikel 18 i direktiv 2006/54.
- 37 Ifølge Domstolens faste praksis kan borgerne desuden ikke påberåbe sig EU-bestemmelser med henblik på at muliggøre svig eller misbrug (jf. dom af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 38 Konstatning af et misbrug kræver, at både en objektiv og en subjektiv betingelse er opfyldt (jf. dom af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 31).
- 39 Med hensyn til den objektive betingelse skal det dels fremgå af et sammenfald af objektive omstændigheder, at det formål, som EU-bestemmelserne forfølger, ikke er opnået, selv om betingelserne i disse EU-retlige bestemmelser formelt er overholdt (jf. dom af 14.12.2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, præmis 52, og af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 32).
- 40 En sådan konstatning kræver desuden et subjektivt element i den forstand, at det skal fremgå af en samlet række objektive omstændigheder, at hovedformålet med de omhandlede transaktioner er opnåelsen af en uberettiget fordel. Forbuddet mod misbrug mister nemlig sin relevans, når der kan være en anden begrundelse for de omhandlede transaktioner end blot at opnå en fordel (jf. dom af 21.2.2006, Halifax m.fl., C-255/02, EU:C:2006:121, præmis 75, af 22.12.2010, Weald Leasing, C-103/09, EU:C:2010:804, præmis 30, og af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 33).
- 41 Med henblik på at fastslå, om dette andet element, der vedrører den pågældendes intentioner, foreligger, kan der bl.a. tages hensyn til de pågældende handlingers kunstige karakter (jf. i denne retning dom af 14.12.2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, præmis 53 og 58, af 21.2.2006, Halifax m.fl., C-255/02, EU:C:2006:121, præmis 81, af 21.2.2008, Part Service, C-425/06, EU:C:2008:108, præmis 62, og af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 33).
- 42 Det påhviler den forelæggende ret at efterprøve, om betingelserne for misbrug i overensstemmelse med de nationale bevisregler er opfyldt i tvisten i hovedsagen, forudsat at der ikke sker en krænkelse af EU-rettens effektive virkning (jf. dom af 14.12.2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, præmis 54, af 21.7.2005, Eichsfelder Schlachtbetrieb, C-515/03, EU:C:2005:491, præmis 40, af 21.2.2006, Halifax m.fl., C-255/02, EU:C:2006:121, præmis 76, og af 13.3.2014, SICES m.fl., C-155/13, EU:C:2014:145, præmis 34).
- 43 Hvis det i denne henseende, til trods for at betingelserne i direktiv 2000/78 og direktiv 2006/54 formelt er overholdt, objektivt fremgår dels, at formålet med disse direktiver ikke er opnået, dels at Nils-Johannes Kratzer har udgivet sig for at være ansøger til en stilling med det hovedformål ikke rent faktisk at besætte denne stilling, men at påberåbe sig den beskyttelse, som disse direktiver giver, med henblik på at opnå en uberettiget fordel, hvilket det påhviler den forelæggende ret at efterprøve, bør det herefter fastslås, at Nils-Johannes Kratzer uretmæssigt har påberåbt sig den nævnte beskyttelse.
- 44 Under disse omstændigheder skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 2000/78 og artikel 14, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/54 skal fortolkes således, at en situation, hvorved en person med indgivelsen af sin ansøgning til en stilling ikke ønsker at opnå denne stilling, men udelukkende en formel status som ansøger alene med det formål at kræve erstatning, ikke henhører under begrebet »adgang til lønnet beskæftigelse [...] og erhvervsmæssig beskæftigelse« som omhandlet i disse bestemmelser, og at en sådan situation, såfremt de nødvendige betingelser i henhold til EU-retten er opfyldt, kan betegnes som retsmisbrug.

Sagens omkostninger

- ⁴⁵ Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parterers udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv og artikel 14, stk. 1, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at en situation, hvorved en person med indgivelsen af sin ansøgning til en stilling ikke ønsker at opnå denne stilling, men udelukkende en formel status som ansøger alene med det formål at kræve erstatning, ikke henhører under begrebet »adgang til lønnet beskæftigelse [...] og erhvervsmæssig beskæftigelse« som omhandlet i disse bestemmelser, og at en sådan situation, såfremt de nødvendige betingelser i henhold til EU-retten er opfyldt, kan betegnes som retsmisbrug.

Underskrifter